

TÜRKİYE VE ALMANYA'DAKİ SURIYELİ SIĞINMACILARA SUNULAN HAKLAR VE YAŞANAN SORUNLAR

RIGHTS AND EXPERIENCED PROBLEMS THAT OFFERED TO SYRIAN REFUGEES
IN TURKEY AND IN GERMANY

Bade VARDARLI¹ - Amal KHATIB² - Sevgi UYGUR³ - Mesut GÖNÜLTAŞ⁴

Öz

Suriye'de yaşanan siyasi ve ekonomik sorunların bir sonucu olarak; Suriyeli vatandaşlar kendi ülkelerinden göç etmiş ve yaşamlarını sürdürmek amacıyla farklı ülkelere sığınmışlardır. Bu ülkeler arasında Türkiye ve Almanya da yer almaktadır. Türkiye, komşusu Suriye'de baş gösteren iç savaş sonrasında Suriyeli sığınmacıların en çok göç ettiği ülke olmuş, bu durum Türkiye'yi dünyanın en fazla sığınmacı barındıran ülkesi haline getirmiştir. Almanya ise, sığınmacılar tarafından Avrupa Birliği ülkeleri arasında en çok tercih edilen ülke durumundadır. Bu nedenle araştırmanın amacı, Türkiye ve Almanya'da Suriyeli sığınmacılara yönelik uygulanan devlet politikalarına, sağlanan olanaklara ve yaşanan sorunlara ışık tutmaktır. Bu amaç doğrultusunda; YÖK Tez, Ulakbim, Ebschost, Google Scholar veritabanlarında "Suriye, Türkiye, Almanya, sığınmacı, politika, sorunlar, entegrasyon politikaları, psiko-sosyal müdahaleler" anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Bu kapsamda, barınma, beslenme, eğitim, istihdam, sağlık, ruh sağlığı, sosyal uyum gibi süreçlere odaklanılmış ve iki ülkede yürütülen uygulamaların benzer ve farklı yönleri ele alınmıştır. Elde edilen bilgiler alanyazını ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Türkiye, Almanya, sığınmacı, politika, sorunlar, psiko-sosyal müdahaleler

Abstract

As a result of political and economic problems in Syria, Syrian citizens have migrated from their country. Turkey, neighboring showing the head of Syrian refugees after the civil war in Syria was the country where most emigrated, in this case since 2014, Turkey has become the world's most refugee hosting country. Likewise, since 2014, the majority of refugees who requested asylum in Germany consists of Syrian refugees. The purpose of this research is shedding light on state migration policy opportunities and the problems penetrating implemented for the Syrian refugees in Turkey and Germany. For this purpose, scanning was conducted using the keywords "Syria, Turkey, Germany, asylum seekers, politics, issues, integration policies, psycho-social interventions" in YOK TEZ, Ulakbim, Ebschost, Google Scholar databases. In this context, this research is focusing on issues such as housing, nutrition, education, employment, health, mental health, social cohesion and the process has addressed similar and different aspects of the activities implemented in both countries. Obtained findings are discussed in the light of the literature.

Keywords: Syria, Turkey, Germany, asylum seekers, politics, problems, psycho-social interventions

¹ Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, badevardarli@hotmail.com,
Orcid: 0000-0003-1047-0885

² Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, amal.khatib1991@gmail.com,
Orcid: 0000-0003-0472-0948

³ Araştırma Görevlisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi, sevgi.uygur@deu.edu.tr,
Orcid: 0000-0001-8848-8968

⁴ Araştırma Görevlisi, Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi, mesut.gonu@ege.edu.tr,
Orcid: 0000-0001-5574-5307

1.GİRİŞ

Göç, insanlık tarihinin en önemli hadiselerinden biri olmuştur. Göç olayları, insanlık tarihini ilgilendiren kültürel etkileşimlerden yeni yerlerin keşfine kadar önemli birçok sonuca yol açmıştır. Göç olgusu, insanlık tarihinde önemli bir yer edindiğinden göç kavramı üzerinde daha çok araştırma yapılması gerekmektedir.

Alanyazında birçok farklı tanım kullanılsa da genel olarak göç, farklı sebeplerden dolayı insanların buldukları yerden başka bir yaşam alanına hareket etmeleri şeklinde tanımlanabilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012). İnsanlık tarihinin başladığı dönemden bu yana var olan göç toplumların yapısını ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yönlerden de etkileyen nüfus hareketleridir (Özer, 2004). Göç, dünyanın her tarafında gerçekleşmekte, yani insanın olduğu her yerde yaşanmaktadır. Bu sebeple göç, sanılanın aksine az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru yapılan hareketlerle sınırlı kalmamaktadır. Son dönemde küreselleşme, ulaşım ve iletişim teknolojilerinin ilerlemesi ile birlikte göç hareketleri de hız kazanmaktadır. Bu da, dünya genelinde göç eden insanların sayısında her geçen yıl bir artış olmasında etkili olmaktadır (Barın, 2015).

Farklı sebeplere bağlı olarak yaşadıkları yeri değiştiren insanlar için uluslararası alanyazınında mülteci, sığınmacı ve göçmen isimleri kullanılmaktadır. Bu kavramlar arasında neden ve amaç gibi yönlerden farklılıklar bulunmaktadır (Demirhan ve Aslan, 2015). Göçmen, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri ve ailelerinin gelecekle ilgili beklentilerini arttırmak için bulunduğu yerden başka bir bölgeye ya da ülkeye yasal yollarla giriş yapan kişilere denilmektedir. Mülteci ise; can ve mal güvenliği tehlikede olduğu için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen, aynı zamanda bulunduğu ülkenin korumasından yararlanamayan kimseler olarak tanımlanmaktadır. Mülteci oldukları iddiasıyla başka ülkeye sığınan fakat yetkili mercilerce mülteci olup olmadıklarına henüz karar verilmemiş kimseler ise sığınmacı olarak ifade edilmektedir (Akpınar, 2017). Mülteci ve göçmen arasındaki fark, göç eyleminin birinde zorunlu, diğerinde ise gönüllü olarak yapılmasıyla anlaşılabilir (Olcay, 2012).

Bu çalışmada, Türkiye ve Almanya'da bulunan sığınmacıların sahip oldukları haklar ve yaşadıkları sorunlar incelenmiştir. Türkiye'de ve Almanya'daki Suriyeli sığınmacıların sahip oldukları haklar, yaşadıkları sorunlar, başvuru süreci, barınma ve beslenme, istihdam, eğitim, sağlık ve ruh sağlığı hizmetleri, sosyal uyum çalışmaları açısından değerlendirilmiştir.

2.Türkiye'de Suriyeli Sığınmacılar

Bu bölümde Türkiye'deki göç hareketleri ve sığınmacılarla ilgili bilgiler yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye'de yaşamakta olan Suriyeli sığınmacıların sahip oldukları haklar ve yaşadıkları sorunlar incelenmiştir.

2.1.Türkiye'de Suriyeli Sığınmacıların Göç Hareketleri ve Nedenleri

Geçmişten günümüzde Türkiye'nin göç hareketleri yoğun şekilde komşu ülkelerdeki problemlerin etkisi altında kalmıştır. Özellikle Suriye'de 2011 yılında baş gösteren iç savaş sonucu, Türkiye'ye yoğun bir göç hareketi yaşanmıştır. Türkiye'ye yapılan göçlerin büyük bir kısmı Suriye'deki bu iç savaş sonrası gerçekleşmiştir (Demirhan ve Aslan, 2015). 2011'de başlayan ve Arap Baharı şeklinde adlandırılan halk isyanları birçok Arap ülkesinde baş göstermiştir. Bu isyanların Suriye'deki etkisi diğer ülkelerden farklı olmuş ve ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir. (Akpınar, 2017). Suriye'den göç edenler birçok farklı ülkeye yayılmış, en çok da uzun bir sınır komşuluğuna sahip oldukları Türkiye'ye gelmişlerdir ve bu göç dalgaları halen devam etmektedir (Ağır ve Sezik, 2015).

Suriyelilerin göç etmesindeki en temel neden kuşkusuz ülkede yaşanan bu iç savaş olmuştur. Göçün diğer ülkelere oranla en çok Türkiye'ye yapılmasının nedeni, farklı araştırmalara konu olmuştur. Neccar (2016) Suriyelilerin yaptığı göçün nedenlerini karşıt gruplar arasında şiddet olaylarının artması Suriye'yi yaşanmaz hale getirmesi, çatışmalarda herhangi bir tarafa bağlı olmayanların savaşmayı reddetmesi ve ülkelerinde azalan imkânlar nedeniyle göç etmek zorunda kalmaları olarak açıklamıştır. Ayrıca, Neccar (2016) Suriyelilerin diğer ülkelerden ziyade Türkiye'yi tercih etmesinde ise siyasi, dini ve coğrafi sebepler olduğunu belirtmiştir. Bu açıklanan sebepler, Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların en çok göç ettiği ülke olmasına ve ülkedeki sığınmacı sayısının 3.5 - 4 milyona ulaşmasına neden olmuştur. Bu durum 78 milyona sahip ülke nüfusunun yaklaşık % 5'inin sığınmacılardan oluşması anlamına gelmektedir (Akpınar, 2017).

2.2.Başvuru Süreci

Ekim 2011'den sonra Suriye'deki şiddetten kaçanların yoğun şekilde ülkeye giriş yapması sonucu Türkiye kendisine yönelen bu kitlesel göç hareketlerine *açık kapı politikası* uygulanacağını ilan etmiştir (Ağır ve Sezik, 2015). Bu durum iç hukukta mevzuat değişikliğine neden olmuş ve *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu* 11 Nisan 2013 Tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Böylelikle önceden mülteci ve sığınmacı kavramlarıyla ifade edilen yabancı statüleri bu kanun sonrası *Mülteci, Şartlı Mülteci ve İkincil Koruma* şeklinde üç ayrı hukuki statüye dönüşmüştür. Söz konusu kanun ile uluslararası koruma başvurusu yapan yabancılar içinden Avrupa'dan gelenler mülteci statüsünde kabul edilmektedir. Avrupa dışından gelen yabancılar ise; başka ülkeye yerleştirilinceye kadar uluslararası korumaya alınarak *şartlı mülteci* veya *sığınmacı* statüsünde bulunur. Bu nedenle, bu makalede Suriye'den Türkiye'ye göç eden bireyler için mülteci kavramı yerine *sığınmacı* terimi kullanılmaktadır. 6458 sayılı Kanununun 61, 62, 63. üncü maddeleri gereği Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne, Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan yabancılar olumlu dönüş yapılmasının ardından mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü verilmektedir. Suriye'de yaşanan iç karışıklıktan dolayı ülkemize koruma amaçlı gelen Suriyeli yabancılar uluslararası koruma başvurularının bireysel olarak değerlendirilme imkânı olmadığından geçici koruma kapsamına alınmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

Türkiye'ye ister yasal ister yasa dışı yollardan olsun giriş yapan yabancıların buldukları şehirdeki İl Göç İdaresi Müdürlüklerine kısa süre içerisinde müracaat etmeleri gerekmektedir. Yazılı olarak yapılan müracaatlarının ardından yabancıların kimlik tespitleri yapılmakta, ardından fotoğraf ve parmak izleri alınmaktadır. Bu kişiler arasında müracaatları işleme alınanların kaydı yapılmakta ve kendilerine tebliğ edilecek hususlar yazılı ve sözlü olarak bildirilmektedir. Avrupa dışındaki ülkelere başvuranlardan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK) kaydolmaları istenmektedir. Eğer bu kişiler bulaşıcı hastalık riski taşıyorlarsa İl Sağlık Müdürlükleri ile koordineli çalışılıp muayeneleri gerçekleştirilmektedir. Sonrasında ise bu kişilere Kişisel Görüşme Randevu Belgesi verilmektedir. Daha sonrasında gerekmesi halinde randevu tarihinde bir tercümanla gelmeleri istenmekte ve kişisel mülakat yapılmaktadır. Bunun sonucunda ise mülakat raporu hazırlanmaktadır. Valiliklerce değerlendirilen bu rapor başvuru hakkında karar vermede belirleyici bir rol oynamaktadır. Uluslararası koruma başvurusu henüz sonuçlanmayanlar, Genel Müdürlüğün uygun gördüğü 62 ilden birine yerleştirilmektedir. Bu illere sevk işlemi yapılanlar için uluslararası koruma başvuru kayıt formu düzenlenmektedir. Bu bireyler mülakata alınarak mülakat raporunun hazırlanmasının ardından altı aylık Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi düzenlenmekte ve belli zaman aralıklarıyla imzaya çağrılmaktadırlar. Başvuran hakkında karar verilebilmesi için, başvuran kişinin ülke bilgileri detaylı olarak incelenmektedir. Durumları mültecilik için gerekli olan şartlara uygun olanlara

1951 Cenevre Sözleşmesi ve 6458 sayılı Kanun kapsamında uluslararası koruma sağlanmaktadır. Bu kişilere olumsuz karara karşı itiraz hakkı tanınmaktadır. Eğer bu hak kullanılmaz ise yabancıların verilen süre içinde Türkiye’den çıkış yapması gerekmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

3.Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştığı Sorunlar ve Sığınmacılara Sağlanan Olanaklar

3.1.Barınma ve Beslenme

Devletin Suriyeli sığınmacılara sağladığı en önemli hizmetlerden biri; sığınma kampları ve konteyner kentleridir. Barınma bölgelerindeki kampların denetimleri, eğitim ve sağlık hizmetlerinin sağlanması konularındaki tüm sorumluluk Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’na (AFAD) aittir ve Türk Kızılay’ı ile birlikte çalışmaktadır (Akpınar, 2017; Amnesty International, 2014; Orhan ve Gündoğar, 2015). Türkiye’de 27.675 çadır ve betonarme bölme; 30.138 konteyner yer almakta ve bu yerleşim alanlarında toplam 215.936 Suriyeli sığınmacı yaşamlarını sürdürmektedir (AFAD, 2018). Kamp ve kentlerde camiler, anasınıfından lise düzeyine kadar Arapça eğitim veren okullar, alışveriş yerleri yer almaktadır (Paksoy ve Karadeniz, 2016).

Yıldız (2013), çalışmasında Akçakale’de yaşayan Suriyeli sığınmacılara yer vermiş ve bu sığınmacıların büyük bir kesiminin kamp olanaklarından, kamp yönetiminden ve kamp personelinin memnun olduklarını ortaya koymuştur. Memnun olmayan sığınmacılar ise gerekçelerini personellerin taleplerini önemsemedikleri, bölgenin yazın çok sıcak ve kışın ise çok soğuk oluşuna bağladıkları görülmektedir. Başka bir araştırmada ise; kadınlar en çok özel hayatlarına ve mahremiyetlerine müdahale edilmesinden rahatsızlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Kamp personellerinin sığınmacıların kendi kültürlerinde alışkın oldukları haremlik selamlık usulüne uygun olmayan davranışlarının kampta kalmak yerine kamp dışında yaşamak istemelerine neden olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, kampta sıcak su bulamama ve duşa kabin sayısının yetersizliği gibi problemler de yaşanmaktadır. Bu durum öz-bakım açısından rahatsızlıklara neden olmaktadır (Barın, 2015).

Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların en büyük problemlerinden bir tanesi beslenmedir. Kamplarda kalan Suriyeli sığınmacıların beslenme ihtiyaçları AFAD ve Türk Hükümeti ile anlaşmalı olan uluslararası paydaşların yardımlarıyla karşılanmaktadır. Fakat insan sayısının gittikçe artması ve uluslararası desteklerin azalması ile beslenme koşulları da zorlaşmaktadır (The UN Refugee Agency [UNHCR], 2016). Kaya’nın (2016) araştırması da, bu bilgiyi destekler niteliktedir. Sığınma kamplarında kalan sığınmacıların % 83’ü düzenli kahvaltı yapamadıklarını belirtmişlerdir.

Kampta yer olmadığı için kampa giremeyen ancak yer açılır ümidiyle sırasını bekleyen Suriyeli sığınmacılar da bulunmaktadır. Bu sığınmacılar, zor koşullarda hayatlarını sürdürmektedirler (Barın, 2015). Kamplarda yeterli yer olmaması, kamp şartlarının zor olması, çalışma imkanı olmaması, akrabalarına yakın olmak istemeleri, özel hayatlarına müdahale edilmesi gibi gerekçelerle sığınmacıların büyük bir bölümü kamp dışında yaşamlarını sürdürmektedir (Apak, 2014). Kamp dışında kalan sığınmacılar için Türkiye Cumhuriyeti’nin sağladığı herhangi bir barınma yardımı bulunmamaktadır (AmnestyInternational, 2014; Özkarslı, 2014). Yapılan araştırmalar, evlerde birkaç aile birlikte kaldıklarını ve aynı evde sekiz ve üzeri kişi ile birlikte barındıklarını gösterirken; benzer şekilde otellerde 5-6 bireyin yaşadığı bilinmektedir (Apak, 2014; Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi, 2014). Mevsimlik işlerde çalışan sığınmacıların ise; sağlıklı koşullara sahip olmayan çadırlarda kaldıkları belirtilmektedir

(Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi, 2014, s. 35). Bu ortamların bireyleri sosyal ve psikolojik açıdan olumsuz etkiledikleri aşikardır.

Suriyeli sığınmacıların çoğunlukta olduğu bölgelerde konut talebi artmıştır. Bu durum fiyatların artmasına neden olduğu için ekonomik açıdan iyi durumda olmayan sığınmacılar daha fazla güçlük yaşamaktadır. Barınma ihtiyaçlarını karşılama konusunda Türkiye Cumhuriyeti'nin herhangi bir danışmanlık hizmeti yer almamaktadır (Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi, 2014).

Kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların beslenme koşullarına ilişkin veriler yeterli düzeyde değildir (Akgün, 2016). AFAD, kamp dışında yaşayan sığınmacılara yardım etmek için projeler üretmekte ve uygulamakta; kimi zaman ise beslenme, giyim, kömür, temizlik malzemeleri gibi yardımlarda bulunmaktadır (Döner, 2016; Orhan ve Gündoğar, 2015). Bu konuda yardım alabilecekleri bir diğer kurum ise, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıdır ve bu vakıflar ailelere yardımda bulunmaktadır (Kaya, 2016). Ancak Paksoy ve Karadeniz'in (2016), yürüttüğü bir araştırmaya göre, kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların yarısından fazlası AFAD, belediye, sosyal yardım kurumu veya valilik gibi kuruluşlardan yemek, giyim, para gibi herhangi bir yardım almadıklarını belirtmişlerdir. Kamp dışında yaşayan bu Suriyelilere en fazla yardım oturdukları mahallede yaşayan Türk vatandaşları tarafından gerçekleştirilmektedir (Çetin, 2016).

3.2.Eğitim

Türkiye'de, Göç İdaresinin 2018 verilerine göre toplamda 3.593.864 Suriyeli sığınmacı yer almaktadır ve bu sayının 1.654 milyonunu ise 18 yaşın altındaki çocuk ve ergenler oluşturmaktadır. Kamplarda eğitim hizmetlerinden 83.246 öğrenci yararlanırken; kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların 381.593'ü devlet okullarında ve 138.387'ise Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) eğitim görmektedir. 33.397 okul öncesi, 378.304 ilkökul, 141.278 ortaokul ve 59.867 lise ve dengi okullarda eğitim gören öğrenci varken; 87.168 yetişkin mesleki eğitim ve 216.060 yetişkin ise; genel eğitim hizmetinden faydalanmaktadır (AFAD, 2018). Ancak tahmini olarak 350.000'den daha fazla Suriyeli çocuğun hiç eğitim alamadığı bilinmektedir (UNİCEF, 2018).

Kampta yaşayan Suriyeli sığınmacı çocukların eğitimleri Suriye Ulusal Koalisyonu Yüksek Eğitim Komisyonu tarafından oluşturulan Suriye müfredatından siyasi rejimlere ait ünitelerinin çıkartılmasıyla oluşturulan Arapça müfredat baz alınarak yürütülmektedir (Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016). Ancak kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların okullaşma oranı çeşitli sebepler nedeniyle çok düşüktür. Bu sayının özellikle lise çağındaki ergenlerde ekonomik gelir elde etmek için bir işte çalışmak ve erken yaşta evlendirilmek gibi sebeplerden kaynaklandığı görülmektedir. Sığınmacıların yarım kalan eğitimleri önemle ele alınması gereken konuların başında yer almaktadır (Demiröz ve Erdoğan, 2016). Suriyeli çocuklara yönelik eğitim politikaları özellikle 2014'ün sonlarına doğru daha fazla hız kazanmıştır. 2014 yılında çıkan Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri genelgesi ile eğitim hizmetlerinin içeriği sistematikleşmiş ve belli bir standarda bağlanmıştır. Çocuk ve gençlerin eğitimleri ise; Suriyelilerin devlet ile ortaklaşa yürüttükleri GEM'ler kendilerinin açtığı özel okullar ve Milli Eğitim okulları tarafından karşılanmaktadır (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2016).

Türkiye'de toplam 21 ilde 400'ün üzerinde Geçici Eğitim Merkezi yer almaktadır (UNİCEF, 2017). En çok tercih edilen eğitim kurumları olan GEM'ler Suriye müfredatına bağlı kalarak ve Arapça olarak, gönüllü Suriyeli öğretmenler tarafından eğitim hizmetini yürütmektedir. Öğrenciler aylık 55-120 TL gibi bir ücret karşılığında bu merkezlerde eğitim görebilmektedir. GEM'lerin en büyük sorunları eğitimlerini yürütecek yeterli eğitim malzemesine, binaya, gönüllü ve nitelikli Suriyeli öğretmenlere sahip olunamaması ve bu

vatandaşlara yeterli bir ücret tahsis edilememesidir. GEM'ler Türkiye Cumhuriyeti'nin kendilerine sağladıkları boş binalarda veya bazı devlet okullarını öğleden sonra belli saatlerde kullanarak eğitim hizmeti vermektedirler (Aktaş, 2016; Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016; Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2016).

Suriyeli sığınmacılar tarafından açılan okullar ise kendi imkanlarıyla karşıladıkları bina, eğitim materyalleri ile Suriye müfredatına bağlı kalarak Arapça olarak eğitimin verildiği kurumlardır. Ancak bu okulların fiyatlarının GEM'lere oranla çok daha yüksek olması ekonomik açıdan kaygılar doğurmaktadır olduğundan bu okullara ilgi daha azdır (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2016). Suriyeli sığınmacıların eğitiminde bir üçüncü seçenek ise; MEB'e bağlı olan devlet okullarıdır. Ancak devlet okullarında genellikle öğrencinin kaçınıcı sınıfa yerleştirileceğine dair problemler yaşanabilmektedir. Özellikle öğrencilerin hangi sınıfa yerleştirileceğine dair farklı uygulamalar yürütülmesi kafa karışıklığı yaratmaktadır (Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016). Devlet okullarında eğitim Türkiye müfredatına uygun ve Türkçe olarak verildiği, farklı dilin neden olduğu iletişim sorunları yaşandığı, konuları anlayamadıklarında takviye derslerin yapılmadığı ve bazen öğrencilerin gerek okul idaresi, gerek veliler ve diğer öğrenciler tarafından dışlayıcı, önyargılı ve eleştirel bir tutumla karşı karşıya kaldıkları için eğitim ücretsiz olsa da Suriyeli öğrenciler tarafından çok fazla tercih edilmemektedir (Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016; Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2016). Devlet okullarında Suriyeli sığınmacı öğrencilerin tercihleri daha çok İmam Hatip okulları yönünde olmaktadır (Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016).

Suriyeli sığınmacı gençler, Türkiye'deki üniversitelerde herhangi bir harç ödemeksizin dil ve akademik yeterlilikleri karşıladıkları sürece eğitim ve öğretim hayatlarına devam edebilmektedirler. Ayrıca Suriyeli sığınmacılara tanınan haklardan bir tanesi de yaygın eğitim hizmetleridir. Bu hizmetler ulusal ve uluslararası paydaşlar tarafından çeşitli projeler aracılığıyla desteklenmektedir ve tüm Suriyeli sığınmacılar bu eğitimlerden ücretsiz bir şekilde yararlanabilmektedirler (Duruel, 2016).

3.3.İstihdam

1994 yılında alınan karar ile sığınmacıların Türkiye'de en az altı aylık ikamet ettiklerine dair belgeleri ile çalışma izni elde edebilecekleri belirtilmiştir (Resmi Gazete, 1994). Ancak, 2014 yılındaki Geçici Koruma Yönetmeliği ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne kayıt yaptırarak kimlik kartlarını alan Suriyeli sığınmacılar, ikamet izni alma şartı aranmaksızın Bakanlar Kurulunun belirlediği sektörlerde çalışma izni için başvuruda bulunabilirler (Amnesty International, 2014). Ancak, uygulamada Suriyeli sığınmacılar bu haktan gerçek anlamda yararlanamamaktadır ve bu karar beraberinde birtakım sorunları getirmektedir (Amnesty International, 2014; Aydın, 2017). Çünkü Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun kapsamında çalışma izinlerini almadan yasal olarak çalışma hakkına sahip değildirler (Döner, 2016) ve sığınmacıların işe girme koşulları ancak kendilerine iş teklifi eden bir işveren aracılığıyla gerçekleşmektedir ve sığınmacılar iş değiştirmek istediklerinde ise yeniden çalışma iznine başvurmak zorunda kalmaktadırlar (Aydın, 2017). İşverenler kayıt dışı işçi çalıştırmak istemedikleri için Suriyeli sığınmacıları işe almamayı tercih etmektedirler (Çetin, 2016). Kimi işverenler ise; çalışanlarının çalışma izni alması kendilerine maddi yükümlülük getirdiği için kayıt dışı işçi çalıştırmayı tercih etmektedir (Döner, 2016).

İstihdam konusunda en büyük problem, işsizlik ve dolayısıyla da çalışma hakları konusunda yaşanmaktadır (Demiröz ve Erdoğan, 2016). Yapılan araştırmalar aslında Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların büyük bir kısmının Suriye'de meslek sahibi olduklarını göstermektedir. Suriyeli sığınmacılar, çalışma isteklerini dile getirmektedir, hatta bazı

sığınmacılar kamplarda yaşarken iş bulup çalışma imkanları olmadığı için kamplardan ayrılmayı tercih etmektedirler. Fakat Türkiye’de iş bulamadıkları veya kendi meslekleriyle ilgili olmayan işlerde çalıştıkları görülmektedir (Çetin, 2016).

Çoğunlukla iş sözleşmesi yapılmadığı ve yasal çalışma izinleri olmadığı için sığınmacılar işverenler tarafından fazla mesaiye bırakılmakta, sosyal güvenceden mahrum bırakılmakta ve zaman zaman da ücretleri ödenmemekte veya ücretlerde ayrımcılık yapılmaktadır. Fakat sığınmacılar herhangi bir hak iddia edememekte ve sınır dışı edilmek istemedikleri, ekonomik açıdan da bir işe ihtiyaç duydukları için bu koşullara katlanmaktadırlar. Bu nedenle, bu işler sığınmacılara hem düşük bir gelir sağlamak hem de uzun ve yorucu saatler boyunca yoğun emek harcamayı gerektirmektedir (Aktaş, 2016; Amnesty International, 2014; Apak, 2014; Çetin, 2016; Döner, 2016; Özkarslı, 2014; Paksoy ve Karadeniz, 2016).

Suriyeli sığınmacı çocuklar arasında çocuk işçiliği oranı çok yüksektir (Küçükali, 2016). Yürütülen bir araştırma 12-18 yaş grubundaki çocukların üçte birinin bir işte çalıştığını göstermektedir (Apak, 2014). Atölyelerde günlük 12-14 saat çalıştırılan bu çocuklar ağır iş şartlarına da maruz kaldıkları için hem gelişim hem de psikolojik süreçleri bundan olumsuz olarak etkilenmektedir. Ayrıca çocuk işçiler emeklerinin karşılığını da alamayıp sadece yetişkinlere verilen ücretin yarısına çalıştırılmaktadırlar (Tarlın, 2016). Çocuk dilenciliği de Suriyeli sığınmacılar arasında yaygınlık göstermektedir (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2016).

3.4.Sağlık

Kampta kalan Suriyeli sığınmacılar, tüm sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanabilmektedir. Hasta olanlar ambulanslarla veya helikopterlerle ilgili birimlere ulaştırılmaktadır. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), özellikle barınma kamplarında yaşayan Suriyeli sığınmacılara temiz su, yeterli besin, aşılama gibi hizmetler sağlamaktan sorumludur (Akgün, 2016; Amnesty International, 2014). Kamplardaki sağlık hizmetleri sahra ve çadır hastanelerinde verilmekte olup Sağlık Bakanlığı’nın kontrolindedir. Sağlık hizmetlerinin bedelleri AFAD tarafından karşılanmaktadır. Bu kapsamda sunulan hizmetlerin içinde; bulaşıcı hastalıklara karşı aşılama, ruhsal bozukluklar, psiko-sosyal hizmetler, madde bağımlılıkları ve sağlıklı üremeye ilişkin hizmetler yer almaktadır (Akgün, 2016).

Türkiye’deki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Kanunu’na göre, ekonomik gücü ve sağlık sigortası olmayan sığınmacılar, devlet tarafından genel sağlık sigortası kapsamına alınmaktadır (Aydınlı, 2017). Türkiye 2013 yılında yayınladığı bir genelge ile kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacılara da sağlık kurum ve kuruluşlarından ücretsiz olarak yararlanabilme hakkı sağlamıştır (Yavuz, 2015). Bu nedenle kamp dışında yaşayan ve Türkiye’de kayıtlı olan Suriyelilerin tüm devlet hastanelerindeki sağlık hizmetleri ve ilaçları Sağlık Bakanlığının koordinasyonu ile ücretsiz olarak sunulmaktadır. İlaç alımlarına ilişkin bölgeden bölgeye değişen bir uygulama mevcuttur. Kimi bölgelerde ilaç bedellerinin büyük bir kısmı AFAD ve Eczacılar Odasının işbirliği ile karşılanmaktadır (Amnesty International, 2014).

Dil problemleri veya sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanabileceklerine dair bilgileri olmaması nedeniyle Suriyeli kadın sığınmacılar, aile planlaması ve hamilelik gibi sağlık hizmetlerine ulaşamamakta ve bu durum beraberinde istenmeyen gebelikleri, anne ve çocuk ölümlerini getirmektedir (Bahadır, 2016). Suriyeli sığınmacılar, Türkçe bilmedikleri için doktorlara yaşadıkları hastalıklarını ve semptomlarını gerektiği gibi anlatamamakta bu durum tedavi sürecini olumsuz yönde etkilemektedir (Döner, 2016). Sağlık hizmetlerinden yararlanırken Suriyeli sığınmacıların karşılaştıkları diğer problemler ise, ekonomik sorunlar,

tıbbi malzeme ve tıbbi personel yetersizliği, sığınmacıların sağlık personelleri tarafından karşılaştıkları ilgisiz tutum ve hastanelerin tedavi etmek istememesi olarak sıralanabilmektedir (Döner, 2016; Kaya, 2016).

3.5.Ruh Sağlığı

Bronstein ve Montgomery (2011), sığınmacı bireylerin kendi vatanlarından ayrılma, sevdiklerini geride bırakma, yeni ülkenin dili, kültürü, tavırları, aile üyelerinin öldürülmesi, eğitimin yarıda kalması gibi nedenlerden dolayı ruhsal açıdan daha fazla sıkıntı yaşadıklarını belirtmektedir. Suriyeli sığınmacılar üzerinde yapılan araştırmalar da bu bilgileri destekleyerek sığınmacıların kendilerini yalnız, mutsuz, sahipsiz, dışlanmış ve güvensiz hissettiklerini ortaya koymaktadır (Kaya, 2016). Sığınmacıların en çok major depresyon, anksiyete bozuklukları ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) yaşadıkları bilinmektedir (Coffey ve diğ., 2010). Akgün'ün (2016) yaptığı çalışma Suriyeli sığınmacılarda toplumun geneline göre daha fazla travma sonrası stres bozukluğu yaşandığını göstermektedir. Uğurlu (2015) ise, Suriyeli sığınmacı çocuklar üzerinde yürüttüğü çalışmada çocukların büyük bir kısmının yüksek travma sonrası stres bozukluğu riskini taşıdıklarını ve bu çocuklarda şiddetli depresyon, anksiyete semptomları görüldüğünü belirtmiştir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından özellikle yetim ya da öksüz kalmış ve travmaya maruz kalmış çocuklara psikolojik ve maddi destek hizmeti ve ebeveynlere yönelik eğitimler, değerler eğitimleri, aile danışmanlığı gibi hizmetler sağlanmaktadır (Duruel, 2016).

AFAD'ın 2014 yılındaki raporu ise; kamp ve kamp dışında yaşayan Suriyeli bireylerin yarısından fazlasının psikolojik destek almaya ihtiyaç duyduklarını belirttiklerini ve bu bireylerin en önemli şikayetlerinin uyku bozukluğu, baş ağrısı ve baş dönmesi olduğunu ortaya koymuştur. Aktaş'ın (2016) çalışması; Suriyeli sığınmacı kadınlar arasında daha ciddi bir problemin var olduğunu ortaya koymuştur. Bulgulara göre, 72 kadından 6'sı hem yerli halk hem de diğer Suriyeli sığınmacılar tarafından cinsel tacize uğradıklarını, iş bulamayıp sınırlanan eşlerinin kendilerine şiddet uyguladığını ve kadınların bu durumu normal olarak karşıladıklarını ortaya koymuştur. Kaya (2016) ise, aile içi şiddete maruz kalan bu kadınlar için şikayetçi olsalar bile Türkiye'de destek imkanlarının çok sınırlı olduğunu belirtmektedir.

Okullardaki sığınmacı öğrencilerin dilden kaynaklanan iletişim problemleri, psikolojik danışmanların çok yoğun oldukları için vakit ayıramayışı, bu öğrencilere yardım verme konusunda istekli olmamaları ve psikolojik danışmanların bu öğrencilere gereken hizmeti Sivil Toplum Kuruluşlarının vermeleri gerektiğini öne sürmeleri nedeniyle yeterli düzeyde psikolojik destek alamadıkları görülmüştür. Psikolojik destek konusunda Suriyeli sığınmacılara en büyük yardımı sağlayanlar Sivil Toplum Kuruluşları ve MEB'in başlattığı projeler olmaktadır. Yürüttükleri projeler ile Suriyeli öğrencilerin ruhsal gelişimlerini genellikle birer yıllık süreler ile istihdam ettikleri psikolog ve sosyologlar aracılığıyla desteklemektedirler (MEB, 2017). Kamp dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların psikolojik destek alabilecekleri sığınmacılar için açılmış özel bir psikolojik danışma merkezi bulunmamakta ve bu konuda sadece Türk vatandaşlarının yararlandığı merkezlerden yararlanabilmektedirler. Ancak bu olanaklar yetersiz kalmaktadır (Kaya, 2016).

3.6.Sosyal Uyum

Yeni bir kültür, dil ve değerlerin hakim olduğu ortamlara alışmak ve uyum sağlamak zaman gerektirmekte ve pek çok zorluğa neden olmaktadır (Kaya, 2016). Topluma uyum sağlamak konusunda Suriyeli sığınmacıların önlerindeki en büyük engellerden bir tanesi, Türkçeyi bilmemeleri ve bu nedenle de iletişim kurmakta güçlük çekmeleridir (Aktaş, 2016; Kaya, 2016). Bu bağlamda yetişkinler Halk Eğitim Merkezleri'nde ücretsiz olarak açılan dil kurslarına katılabilmektedirler (Duruel, 2016).

Türkiye’de yapılan çalışmalar Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğunun olumsuz tutumlarla karşılaştıklarını ancak buna rağmen uyum çalışmalarına çok fazla yer verilmediğini göstermektedir. Özellikle üniversiteye giden Suriyeli sığınmacı öğrenciler, iletişim kurmada çok fazla zorluk çektiklerini belirtmektedirler. “Siz kaçtınız, gelerek ekmeğimizi elimizden aldınız” şeklindeki söylemlerle karşı karşıya kaldıkları, toplumsal kabul konusunda sorunlar yaşadığı söylenebilmektedir (Erdem, 2017). MEB’deki okullarda da benzer bir tablo ile karşı karşıya kalınmaktadır. Suriyeli çocukların dışlandıkları ve diğer çocuklar tarafından kendileriyle iletişim ve arkadaşlık kurulmadığı, sözlerine inanılmadığı ve özellikle velilerin çocuklarının sınıflarında Suriyeli öğrencilerin olmasını istemedikleri belirtilmektedir (İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışma Birimi, 2015). MEB ise bu durumu engelleyebilmek ve Suriyeli öğrenciler ile öğretmen, öğrenci, veli ve okul idarecilerini kaynaştırmak için oryantasyon çalışmaları yürütmeye başlamıştır (Amnesty International, 2014).

Ülkemizde Suriyeli sığınmacı sayılarının gittikçe artış göstermesi, ekonomik kaygılar yaşayan bazı Türk vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılara karşı nefret duyguları beslemelerine neden olmakta ve kışkırtmalar sonucu basına yansıyan birçok olumsuz olay yaşanmaktadır (AFAD, 2018; Hürriyet Gazetesi, 2017; Milliyet Gazetesi, 2017). Bu yaşanan olaylar, Suriyeli sığınmacıların uyum sürecini de zorlaştırmaktadır (Erdoğan, 2017). Ancak yapılan bazı araştırmalar daha olumlu tablolar ortaya koymaktadır. Bu araştırmalarda Suriyeli sığınmacılar, genel olarak Türkiye’de olmaktan mutlu olduklarını ve Türkiye’deki vatandaşların kendilerine destek verdiğini dile getirmektedirler (Demiröz ve Erdoğan, 2016; Özkarslı, 2014).

4.Almanya’da Suriyeli Sığınmacılar

Bu bölümde Almanya’daki göç hareketleri ve sığınmacılarla ilgili bilgiler yer almaktadır. Ayrıca, Almanya’da yaşamakta olan Suriyeli sığınmacıların sahip oldukları haklar ve yaşadıkları sorunlar incelenmektedir.

4.1.Almanya’da Suriyeli Sığınmacıların Göç Hareketleri ve Nedenleri

12 Ağustos 2014’de Almanya İçişleri Bakanı, 800 bin kişinin 2015 yılının sonuna kadar Almanya’ya sığınacağını belirterek, 24 Ağustos’a kadar Almanya, Yunanistan ve Balkanlar’dan gelen mülteci akışının yaklaşık yarısını temsil eden tüm Suriyeli sığınmacılara kapılarını açmıştır. Bu süreçte, Almanya tek taraflı açık kapı politikası ile Avrupa’ya daha fazla sığınmacı çekmesi, diğer Avrupa Birliği üyesi devletlerle ortak bir fikir alışverişi ve koordinasyon olmadan hareket etmesi yönünden bazı AB üye devletlerinin eleştirilerine maruz kalmıştır. Yapılan Avrupa Birliği toplantısının ardından, sığınmacıların kabulünde kota sisteminin zorunlu olmasına yönelik karar alınmıştır (Heisbourg, 2017). 2015 yılında Almanya’ya 890.000 mülteci, 2016 yılında ise 210.000 mülteci giriş yapmıştır. Kısa sürede bu kadar çok sayıda mültecinin kabulü Almanya’nın ilk kez deneyimlediği bir süreç olmuştur (Bricker ve Herbert, 2016). 2014 yılından itibaren Almanya’ya iltica talebinde bulunan sığınmacıların çoğunluğu Suriyeli sığınmacılardan oluşmaktadır ve Almanya sığınmacılar tarafından Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında en çok tercih edilen ülke durumundadır (Heisbourg, 2017; Migration Report, 2015).

İstihdam Araştırması Enstitüsü, Göç ve Mülteciler Federal Ofisi Araştırma Merkezi (BAMF-FZ) ve Almanya Sosyo-Ekonomik Paneli tarafından yürütülen ve Almanya’ya giriş yapan 4.500’e yakın sığınmacının sosyodemografik özelliklerini içeren araştırma, sığınmacıların genelde ülkelerindeki savaş, şiddet ve olumsuz ekonomik koşullar nedeniyle ülkelerini terk ettiklerini, eğitim düzeyi ve meslek deneyimi konusunda farklılıklar gösterdiklerini, Almanya’ya gelene kadar çoğunun Almanca bilmediğini ortaya koymaktadır. Almanya istihdam, eğitim, barınma, sosyal uyum ve sağlık hizmetleri için çeşitli imkanlar

sunmaktadır. Ancak gerek oturma izni alana kadar geçen sürenin etkisi, gerek sığınmacıların kendilerine sağlanan imkanlardan kısıtlı dil bilgileri nedeniyle haberdar olamamalarının etkisi, bir çok sığınmacının var olan imkanlardan faydalanamamasına neden olabilmektedir (Brücker ve Herbert, 2016).

Bir sonraki kısımda, Almanya'ya oturma izni için başvuru süreci, var olan barınma, eğitim, istihdam, sağlık hizmetleri, ruh sağlığı hizmetleri ve sosyal uyum çalışmalarına yönelik hizmetler aktarılmıştır.

4.2.Başvuru Süreci

Sığınmacıların Almanya'ya giriş yapar yapmaz, polis gibi bir kamu otoritesine rapor vermeleri ve iltica talebinde bulunmak istediklerini belirtmeleri gerekmektedir. İltica talebinde bulunan mülteciler başlangıçta kendileri için oluşturulmuş en yakın geçici barınma merkezinde ağırlanmaktadır. Bu merkezlerde sığınmacıların kimlik bilgileri alınarak ve kendilerine sığınmacı olarak kayıt belgesi (Die Meldung als Asylsuchende Bescheinigung über die Meldung als Asylsuchende) verilmektedir. Tüm sığınmacılar, 16 eyalet arasında eşit sayıda olacak biçimde dağıtılmaktadır. Bu dağıtım sığınmacıların taleplerine göre yapılmaya çalışılsa da, temel kriter her eyalete eşit oranda sığınmacının gönderilmesi şeklinde yürütülmektedir. Sığınmacıların bağlı oldukları geçici barınma merkezi, sığınmacıların geçiminin ve barınmasının sağlanması ve sığınmacılara eğitim ve sağlık hizmetlerinin sunulmasından sorumludur.

Sığınmacıların oturma izni için başvurularını bizzat bağlı buldukları *Federal Göç ve Mülteci Dairesi* ofisine (Bundesamt für Migration un Flüchtlinge, BAMF) sunmaları gerekmektedir. Burada Dublin Düzenlemesi'ne dayalı olarak kimlik bilgileri ve parmak izi kontrolleri yapılmaktadır. BAMF personeli tarafından sığınmacılarla görüşme yapılmaktadır. Yapılan bu görüşmelerde gizlilik yemini olan tercümanlar da bulunmaktadır. Bu görüşmenin ardından BAMF ofisi sığınmacının Almanya'da sığınma hakkı olup olmadığına karar vermektedir. Başvurunun geçerli bulunmasının ardından geçici oturma izni verilir. Sığınmacının üç yılın ardından sığınmaya uygunluk kriterleri halen geçerli bulunursa sığınmacıya kalıcı oturma izni verilmektedir. Başvurusu reddedilen sığınmacıların kendilerine belirtilen tarihe kadar Almanya'yı terk etmeleri gerekmektedir (BAMF, 2015).

Eksik belgelerinin olması ya da hastalık gibi nedenlerle geri gönderme süreci başlatılmayan kişilerin geçici süre Almanya'da ikamet etmelerine izin verilmektedir, bu geçici süreye *Hosgörü Süreci* (duldung) denilmektedir. Bu kişiler bir süre sonra ülkeyi terk etmek zorundadırlar ancak Almanya'da bulunmalarına izin verilen sürede meslek kurslarına katılarak kendilerini geliştirebilmekte, hatta, başka ülkelerde eğitimlerine devam edip Almanya'da oturma izni için tekrar başvuruda bulunabilmektedirler (Basisinformationen Duldung, 2014).

BAMF ile yapılan görüşmeler genelde sığınmacılar iltica talebinde bulduktan sonra üç ay içinde yapılmaktadır. Bekleme sürecinde sığınmacılar ilk üç ay sığınmacılar için hazırlanmış olan tesislerde barındırılır, üç ayın ardından uygun görülen eyalete yerleştirilmektedirler. Bu ilk üç aylık bekleme sürecinde, sığınmacıların çalışması, staj yapması ya da eğitim programlarına katılmalarına izin verilmez. Bekleme aşamasında sığınmacılar BAMF görüşmesine hazırlık için ücretsiz danışmanlık hizmeti veren merkezlerden yardım alma hakkına sahiptir (Flüchtlingsrat BW - Aufenthaltsgestattung, 2014). BAMF görüşmesinde iltica talebinde bulunan sığınmacıların söylediklerinin yazılı olarak kaydı alınmakta ve kendilerine geri okunmaktadır. Bu sırada, sığınmacılar gerekli düzeltmeleri yaptırma hakkına sahiplerdir. Talep edilmesi durumunda, görüşmecinin ve çevirmenin aynı cinsiyetten olması sağlanmaktadır (BAMF Informationsservice, 2017).

5.Almanya’da Sığınmacıların Karşılaştıkları Sorunlar ve Sığınmacılara Sağlanan Olanaklar

5.1.Barınma ve Beslenme

İltica talebinin ardından ilk üç ay sığınmacıların kendileri için oluşturulmuş geçici barınma merkezlerinde kalmaları gerekmektedir (Wohnen: Landkreis Tuebingen, 2017). Ardından eyaletlere ve şehirlere dağıtılan sığınmacılar, gönderildikleri yerde oturma izni alarak yaşamaya başlamaktadır. Bu süreçte en fazla 24 ay süreyle geçici barınma merkezlerinde ikamet etme hakkına sahiplerdir. Bu merkezlerde genelde ortak kullanım alanları vardır ve konaklama yerleri genelde şehir merkezinden uzaktadır. Sığınmacıların Almanya içinde özgürce dolaşmasına izin verilir ancak yerleştirildikleri ilçenin sınırları içinde ikamet etmek zorundadırlar (Flüchtlingsrat BW - Aufenthaltsgestattung, 2014).

2014 yılında BAMF tarafından sığınmacıların sosyo-demografik özelliklerini ve yaşam koşullarını belirlemek için yapılan çalışmada, sığınmacıların üçte ikisinin diğer sığınmacı ailelerle birlikte yaşadıkları ve çoğunlukla şehir dışındaki köylere yerleştirilmiş oldukları belirtilmiştir. Konut arayışında sığınmacılar ayrımcılık ve yüksek kira bedelleri nedeniyle problem yaşamaktadırlar (Worbs, 2014). Ortak kullanım alanlarının paylaşımı, kendi özel alanının olmaması gibi koşullar büyük bir çoğunluğu travma yaşantısı geçirmiş olan sığınmacıların iyi oluş düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir. Başlangıçta üç ay süresince geçici barınma merkezlerinde kalacağını düşünen sığınmacılar, gerçekte bir yılı aşkın süre geçici barınma merkezlerinde ikamet etmeye mecbur kalmaktadırlar (Baraulina ve Bitterwolf, 2016). Geçici barınma merkezlerinde beslenme ile ilgili sorun yaşanmadığı bilinmektedir. Geçici barınma merkezi dışında ikamet eden ve çalışmayan sığınmacıların konaklama masrafları devlet tarafından karşılanmakta, market alışverişi için aylık kupon verilmekte ve aylık belli bir miktar nakit para yardımıyla bulunmaktadır (Flüchtlingsrat BW - Aufenthaltsgestattung, 2014).

5.2.Eğitim

Sığınma prosedürü başarıyla tamamlanıp oturma izni almaya hak kazanan sığınmacılar, ücretsiz dil kurslarına ve entegrasyon kurslarına katılım hakkı elde etmektedirler. Tüm çocuklar ve gençler örgün eğitime katılmak zorundadır. Bazı eyaletlerde sığınmacıların çocukları için ücretsiz okula ulaşım imkanı vardır ancak, bu uygulama eyaletten eyalete değişiklik göstermektedir. Ayrıca, gündüz bakımevine ve okula giden çocukların aileleri sosyal yardım bürosundan destek talep etme hakkına sahiptir (Flüchtlingsrat BW - Aufenthaltsgestattung, 2014). Hoşgörü sürecindeki ailelerin çocukları da oturma izni almaya hak kazanmış ailelerin çocukları gibi eğitim alma hakkına sahiptir ve 6 yıl boyunca Almanya’da eğitim gören, ders notları beklenen başarı düzeyinde olan çocuklara ve ailelerine 6 yılın sonunda oturma izni verilmektedir (Jobcenter, 2014).

Mesleki eğitim ya da üniversite eğitimine kabul için C1 seviyesinde Almanca bilgisine sahip olmak gerekmektedir. Almanca dil yeterliliği kriterini karşılayan sığınmacılar ücretsiz olan mesleki eğitim ve üniversite eğitimine başlayabilmektedirler. Üniversite eğitimi için devletin verdiği burslardan Almanya’da dört yılın üzerinde ikamet eden sığınmacıların yararlanma hakkı bulunmaktadır (Flüchtlingsrat BW - Aufenthaltsgestattung, 2014).

Erkeklerin kadınlara oranla dil kurslarına ve diğer entegrasyon kurslarına daha fazla katıldığı bilinmektedir. Bu durumda ailenin erkekleri dışarda çalışırken ya da kurslara katılırken, kadınların evde çocuklarla ilgilenmek durumunda olmasının etkili olabileceği düşünülmektedir. Ancak, entegrasyon kurslarına katılan kadın ve erkekler arasında başarı açısından cinsiyete göre bir farklılık görülmemektedir (Worbs, Bund ve Böhm, 2014). 2013-2016 yılları arasında Almanya’ya giriş yapan sığınmacılarla yapılan başka bir araştırma,

sığınmacıların beşte birinin iyi düzeyde Almanca bildiğini, dörtte birinin iyi düzeyde İngilizce bildiğini ortaya koymaktadır. Dil eğitimi, mesleki eğitim, staj ve çalışma oranlarına bakıldığında erkeklerin katılımının kadınlara göre daha fazla olduğu görülmektedir (Brücker, Rother ve Schupp).

Sığınmacıların çocuklarının örgün eğitime dahil edilmesi, dil sorunu ve ulaşım gibi sorunların bertaraf edilmesi için gerekli önlemler alınmaktadır ve koşulların iyileştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmektedir. Hem zorunlu eğitim dönemindeki çocukların eğitimi hem de entegrasyon ve iş hayatına katılım için gerekli dil kurslarının ve meslek kurslarının organize edilmesi konusunda Federal Göç ve Mülteci Dairesi, yerel yardım kuruluşları ve belediyeler çalışmalarını sürdürmektedirler.

5.3.İstihdam

Sığınmacıların iş piyasasına uyumunun eğitimlerine, Almanca yeterliliğine ve kendi ülkelerinde kazandıkları iş tecrübelerine göre değişmesi beklenmektedir. BAMF anketinin verilerine göre erkek sığınmacıların (% 81) kadın sığınmacılara göre (% 50) daha fazla iş tecrübesine sahip oldukları bilinmektedir (Brücker ve Herbert, 2016, s. 552). Sığınmacıların iltica başvurusundan sonraki ilk üç ay süresince çalışmalarına ya da staj yapmalarına izin verilmemektedir. Üç aylık süre sonunda iş bulan bir sığınmacı çalışma izni için göçmenlik bürosuna başvurma hakkına sahiptir ve gerekli kontrollerin yapılmasının ardından işe başlama izni verilmektedir. İstihdam büroları iş arayanlara ücretsiz olarak danışmanlık vermektedir. Bir yıl Almanya'da çalışmış olan sığınmacılar Alman vatandaşları gibi belli bir süreliğine işsizlik parası alma hakkına sahip olmaktadır (Flüchtlingsrat BW - Aufenthaltsgestattung, 2014). Hoşgörü sürecinde olan sığınmacılar ilk üç ay çalışamazlar ancak, üç aydan sonra kendi imkanları ile iş buldukları takdirde çalışma bürosundan geçici çalışma izinlerini alarak işe başlayabilmektedirler. Bu süreçte meslek kurslarına katılım hakkı da elde etmektedirler. (Jobcenter, 2014). Bu nedenle hoşgörü sürecindeki kişiler için iş bulmak, meslek kurslarına katılmak özellikle önem taşımaktadır.

5.4.Sağlık

Zorunlu göç, yalnızca parasal maliyetleri değil aynı zamanda fiziksel ve duygusal iyi oluş için riskleri ve tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. Örneğin, BAMF'in yaptığı ankete katılanların dörtte biri Almanya'ya varış sürecinde ölüm tehlikesi atlattığını, birçok kişi yolculuk sırasında sağlıklarının tehlikede olduğunu belirtmiştir (Brücker ve Herbert, 2016). Sığınmacılara sağlanan sağlık hizmetlerine bakıldığında, verilen sağlık hizmetlerinin sınırlı olduğu görülmektedir. Sağlık hizmetlerinden faydalanabilmek için öncesinde var olan rahatsızlığın ispatlanması gerekmektedir. Ardından, rahatsızlık acil müdahale gerektiren bir durum olarak onaylanırsa sığınmacılar sağlık hizmeti alma hakkına sahip olmaktadır. (Basisinformationen Duldung, 2014). Sığınmacıların her muayenesinin öncesinde Sosyal Yardım Dairesinden sağlık sertifikası için başvuru yapması gerekmektedir, ardından sığınmacıdan muayene ihtiyacının tıbbi kanıtı istenebilmektedir. Hamilelik sürecinde tıbbi bakıma yönelik kısıtlama yoktur (Flüchtlingsrat BW - Aufenthaltsgestattung, 2014). Sağlık hizmetlerine erişimdeki sınırlılıklar oturma iznini almamış sığınmacılar için daha fazladır (Basisinformationen Duldung, 2014).

Sığınmacılar için var olan sınırlılıklar ihtiyaç duyulan sağlık hizmetini alamamak, tedavinin gecikmesi gibi dezavantajlara neden olmaktadır. Bunu bertaraf etmek amacıyla resmi sağlık kayıt sistemine sığınmacıların dahil edilmesi, sığınmacılar için zorunlu taramaların oluşturulması ve sağlık hizmetlerine serbest erişimin sağlanması önemli görünmektedir (Razum ve Wenner, 2016).

5.5.Ruh Sağlığı

Savaştan kaçan Suriyeli sığınmacılar, işkence, tecavüz, fiziksel şiddet, aile üyelerinin ve tanıdıklarının ölümüne tanık olma, evlerini ve geçim kaynaklarını kaybetme gibi savaşın neden olduğu birçok strese maruz kalmış olabilirler. Ayrıca, anavatanlarını bilinmeyen bir ülke için terk etme durumu, riskli ve tehlikeli bir yolculuk atlatma, varılan ülkedeki işsizlik, ayrımcılık, olumsuz barınma koşulları, eğitim ve sağlık hizmetlerine sınırlı erişim gibi stresörler sığınmacılarda ortaya çıkan psikolojik rahatsızlıkların başlıca nedenleridir. Özellikle çocukların ve kadınların sosyal izolasyona, sömürüye, şiddete, tacize, tecavüze ve erken yaşta evliliğe karşı savunmasız olması durumu travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve buna bağlı ortaya çıkan psikosomatik belirtilerin, depresyonun, çocuklarda ise davranış sorunlarının sıklıkla görülmesinde etkili olmaktadır (Sijbrandij ve diğ., 2017).

Almanya Federal Psikoterapist odasının (Bundes Psychotherapeuten Kammer, BPtK) Eylül 2015'te sığınmacıların zihinsel sağlıkları üzerine yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre; Almanya'da tüm sığınmacıların % 50-56'sında TSSB ya da depresyon olduğu, ancak tüm sığınmacıların sadece % 4'ünün psikolojik tedavi gördüğü ortaya konmuştur (Eheim, 2016). Yaşanan sorunun sıklığına karşın tedavi görme oranının bu kadar düşük olmasında sağlık hizmetlerine sınırlı erişim, dil sorunu, sığınmacıların tam olarak nereye ve nasıl başvuracakları konusunda yeterince bilgi sahibi olmamaları, ruhsal sağlık hizmeti almak için uzun süre sıra beklenmesi etkili olmaktadır (Kaltenbach, Haertner, Hermenau, Schauer ve Elbert, 2017).

Almanya'da, sığınmacılara yönelik psikolojik bakımın kapsayan psikolojik danışma merkezlerinde düzenli olarak psikoterapi hizmeti verilmektedir ancak tedavi sürecinin uzun olması ve her hafta düzenli görüşmelerin yürütülmesi az sayıda sığınmacıya hizmet verilmesine neden olmaktadır. Bu nedenle bu merkezlerde kriz çözmeye yönelik kısa süreli müdahalelerin de planlanması daha fazla kişiye hizmet verilmesini sağlayacaktır. Sığınmacılar, Almanya'ya vardıldıktan 15 ay sonra sağlık kartı alabilmektedirler ve ancak bu kartı edindikten sonra psikoterapi için başvuruda bulunabilirler. İlk 15 aylık sürede psikoterapi desteği alamamak travma yaşantısı olan sığınmacılar için zor bir sürece neden olmaktadır (Baron ve Flory, 2016).

5.6.Sosyal Uyum

Almanca kaynaklarda bu başlık altında ele alınan çalışmalar entegrasyon çalışmaları adıyla ifade edilmektedir. Ancak Türkçe kaynaklarla uyumlu olması açısından bu kısım *sosyal uyum* adı altında ele alınacaktır. Entegrasyon çalışmaları bireyin bağımsızlığını teşvik eden uyum kurslarını kapsamaktadır. Almanya'da devlet gerekli uyum kurslarını vermekle, sığınmacılar da bu kurslara katılmakla yükümlüdürler. Aksi takdirde sığınmacıların aldığı maddi destek kesilmektedir (Eheim, 2016). Sığınmacılara Almanya'ya vardıkları ilk andan itibaren danışmanlık hizmeti verilmektedir. Danışmanlık hizmeti çocukların okula kaydının yapılması ve yerleştirilmesi, banka hesabı açılması, yeni kimliklerin çıkartılması, maddi yardım almak için gerekli yerlere başvurulması, konut aranması gibi ülkeye yeni giriş yapmış birinin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Ayrıca hem belediyelerin hem de yardım kuruluşlarının çeşitli danışmanlık merkezleri bulunmaktadır (Baraulina ve Bitterwolf, 2016).

Kuşkusuz ki sosyal uyumun ön koşulu dil yeterliliğidir. Sığınmacıların dil yeterliliği ve sağlanan dil öğrenme olanakları eğitim başlığı altında ele alınmıştır. Sosyal katılımı ölçmek için iletişim halinde olunan kişilerin sayısı kadar, bu iletişimin sıklığı da önemli görülmektedir. BAMF'in araştırmasına göre sığınmacıların % 60'ı haftada en az bir kez Almanlar ile temas kurmakta ve % 67'si ülkelerinden gelen diğer sığınmacılarla her hafta temas kurmaktadır. Eğitim seviyesi arttıkça ev sahibi kültüre mensup kişilerle temas sıklığı da artmaktadır (Brücker ve Herbert, 2016).

Ayrımcılık deneyimi söz konusu olduğunda, sığınmacılar daha çok konut arayışında ayrımcılığa maruz kaldıklarını bildirmektedirler (Worbs, Bund ve diğ., 2014). Ancak, genel olarak sığınmacılar ayrımcılığa iş hayatında yaşanan sorunlar ve konut bulmadaki zorluklar dışında maruz kalmadıklarını ve Almanya’da bulunmaktan mutlu olduklarını belirtmektedirler (Brücker, 2016; Eheim, 2016; Heisbourg, 2017; Worbs, Bund ve diğ., 2014). Ayrımcılık deneyiminin diğer ülkelere kıyasla daha az yaşanıyor olması ve uyum çalışmalarının sistematik biçimde sürdürülüyor olması sığınmacıların Almanya’daki deneyimlerini olumlu geçirmelerini etkiliyor olabilir. Kuşkusuz, Almanya’nın İkinci Dünya Savaşı’ndaki olumsuz deneyimleri ve 1960’lardan beri göç alan bir ülke olması nedeniyle entegrasyon çalışmalarına önem vermesi ve bu konuda edindiği deneyim uyum çalışmaları ve ayrımcılığa karşı politikaların geliştirilmesinde etkili olmaktadır (ProAsyl, 2017).

6. Tartışma ve Öneriler

Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara yönelik sağlanan çoğu olanaklar faydalı olarak kabul edilebilir. Hatta Küresel İnsani Yardım 2017 Raporu’na göre, Türkiye 2016’da Suriyeli sığınmacılara yaklaşık altı milyar ABD doları tutarında insani yardım yaparak, ABD’nin ardından en çok uluslararası insani yardım yapan ikinci ülke konumuna gelmiş ve “Dünyanın en cömert ülkesi” unvanını almıştır (akt. AFAD, 2017). Türkiye, Suriyeli sığınmacılara olan bu tutumu ve desteği ile uluslararası platformlardan da övgüler almıştır (A Haber, 2018). Ancak Türkiye’de yaşayan sığınmacı sayısı göz önünde bulundurulduğunda bu hizmetlerin Almanya’ya kıyasla daha yetersiz ve sistemsiz olduğu görülmektedir. Türkiye ve Almanya’daki Suriyeli sığınmacı sayısı arasındaki fark göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’deki hizmetlerin yetersiz kalması beklendiği bir durumdur. Türkiye’deki koşulların yetersizliği değerlendirilirken, benzer bir sığınmacı sayısının Almanya’da olması durumunda da sorunlar yaşanacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Türkiye’deki kamplarda Suriyeli sığınmacıların bir kısmının en temel ihtiyacı olan fizyolojik ihtiyaçlarını gideremediği ve buna bağlı olarak psikolojik problem yaşadıkları görülmektedir.

Türkiye’de kamplar dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıları daha büyük zorluklar beklemektedir (Barın, 2015). Almanya’da sığınmacılar ülkeye varmalarından itibaren geçici barınma merkezine yerleştirilmektedir, bunun için bir sıra beklemeleri gerekmemektedir. Ayrıca, geçici barınma merkezlerinden ayrılıp kendi dairelerinde yaşamaya başlayan sığınmacılar için devlet barınma desteği vermektedir. Türkiye’nin farklı kesimlerine yerleşen Suriyeli sığınmacılar ise; Almanya’nın sağladığı gibi barınma desteğinden yararlanamamakta ve yine devletin, sosyal kuruluşların sağladığı kömür ve beslenme paketlerinden büyük bir kısmı mahrum kalmaktadır (Amnesty International, 2014; Özkarslı, 2014). Almanya ve Türkiye’deki sığınmacıların yaşadıkları ortak bir problem konut bulmada yaşanan güçlülüdür. Her iki ülkedeki sığınmacılar gerek yüksek kiralar, gerekse sığınmacılara evlerini kiralamak istemeyen ev sahipleri nedeniyle zorlanmaktadırlar.

Türkiye’de Suriyeli sığınmacı çocuklar ülkeye girişlerinden itibaren eğitime dahil olabilmektedirler. Ancak, bu çocuklara MEB okullarında, GEM’lerde, özel okullarda ve üniversitelerde sağlanan eğitim hizmetleri eğitim içeriğinin yetersiz olması ve öğrencilerin ayrımcılığa maruz kalması nedeniyle sorunlara neden olmaktadır. Almanya’da ilk üç aylık sürenin ardından sığınma hakkının elde edilmesi ile beraber çocuklar ücretsiz olarak eğitime dahil edilmektedirler ve Türkiye’den farklı olarak bazı eyaletlerde çocuklar için okula ve gündüz bakımevine ücretsiz ulaşım hizmeti bulunmaktadır. Ayrımcılığın önüne geçmek amacıyla Suriyeli öğrenciler her okula eşit sayıda dağıtılmaktadır. Ayrıca okula giden çocukların aileleri sosyal yardım bürosundan destek talep edebilme hakkına sahiptir. Benzer biçimde, üniversite ve meslek eğitimine de ücretsiz dahil olma hakkına sahiptirler. Ancak, oturma izni şartı ve devlet burslarından yararlanma hakkı belli kurallar çerçevesinde

sağlanmaktadır (Flüchtlingsrat BW - Aufenthaltsgestattung, 2014). Türkiye’de ise bu haklara ulaşmak çok daha kolaydır.

Almanya’da dört yılın ardından çalışma iznine sınırlı erişim kalkmaktadır. 2014 yılındaki Geçici Koruma Yönetmeliği ile kimlik kartlarını alan Suriyeli sığınmacılar, ikamet izni alma şartı aranmaksızın çalışma izni için başvuruda bulunabilirler (Amnesty International, 2014). Türkiye’de sigortasız işçi çalıştırma ve çocuk işçi çalıştırma büyük bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle istihdam konusunda Türkiye’de iyileştirmeye yönelik çalışmalara devam edilmesi önemli bir ihtiyaçtır.

Türkiye’de kampta kalan Suriyeli sığınmacılar, tüm sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanabilmektedir (Akgün, 2016; Amnesty International, 2014). Kamplardaki sağlık hizmetlerinin iyilik durumları ilden ile değişiklik göstermektedir fakat genel olarak bu bireylerin sağlık hizmetlerinden yararlanmak konusunda fazla sorun yaşamadığı söylenebilir. Ancak en büyük sorunlar kamp dışında yaşayan sığınmacıların sağlık hizmetlerine ulaşım ve yararlanma hususunda ortaya çıkmaktadır (Yavuz, 2015). Bu durum, standart ve daha sistematik uygulamalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Türkiye’deki sığınmacı sayısı şüphesiz Almanya ile kıyaslandığında daha yüksek bir orana sahiptir ve gün geçtikçe Türkiye’nin yardım sağlama kapasitesini de zorlamaktadır. Sağlık koşullarındaki bir diğer problem ise Suriyeli sığınmacıların haklarını ve bu haklardan nasıl yararlanmaları gerektiğini bilmemeleridir. Türkiye’nin özellikle sığınmacılara sağlık hizmetlerinden yararlanmaları konusunda çeşitli eğitim çalışmalarını yürütmesi bu sorunu hafifletebilir. Almanya’da ise sığınmacıların sağlık koşullarına erişimde sahip olduğu haklar daha kısıtlıdır. Sığınmacıların her muayenenin öncesinde başvuru yapması gerekliliği, ardından sığınmacıdan muayene ihtiyacının tıbbi kanıtının istenmesi sığınmacıların sağlık hizmetlerine ulaşımını daha zor hale getirmektedir (Flüchtlingsrat BW - Aufenthaltsgestattung, 2014). Fakat Türkiye’de yer almayan resmi sağlık kayıt sistemine sığınmacıların dahil edilmesi, sığınmacılar için zorunlu taramaların oluşturulması ve sağlık hizmetlerine serbest erişimin sağlanması önemli görünmektedir (Razum ve Wenner, 2016).

Türkiye’nin Suriyeli sığınmacılara sunduğu psikolojik hizmetlerin yetersiz olduğu açıktır. Bu durum, acil tedbirlere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Ayrıca, okul psikolojik danışmanlarına bu öğrencilere nasıl yaklaşmaları gerektiğine yönelik eğitimler verilebilir (Kağnıcı, 2017). Dil sorunu tercümanlar ile geçici olsa da giderilebilir. Rehberlik ve Araştırma Merkezleri Suriyeli sığınmacılar için daha aktif çalışmalar yürütebilir ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilgili kurum ve kuruluşları sığınmacıların psikolojik destek alabileceği daha fazla merkez açabilir. Çünkü, ülkemizde bu hizmet çoğunlukla sivil toplum kuruluşları tarafından projeler ile sağlanmaktadır. Fakat bu projelerin her ilde uygulanmadığı düşünüldüğünde tüm sığınmacılara ulaşma konusunda sıkıntı yaşandığı söylenebilir. Almanya’da da benzer sorunlar ile karşı karşıya kalınmaktadır. Sağlık hizmetlerine sınırlı erişim, dil sorunu, sığınmacıların tam olarak nereye ve nasıl başvuracakları konusunda yeterince bilgi sahibi olmamaları, ruhsal sağlık hizmeti almak için uzun süre sıra beklenmesi bu sorunlardan bazılarıdır (Kaltenbach, Haertner, Hermenau, Schauer ve Elbert, 2017).

Türkiye’de sosyal uyum konusunda yürütülen çalışmaların yetersiz olduğu söylenebilmektedir. Sığınmacıların haklarından nasıl yararlanabilecekleri ve yerel halk ile nasıl iletişime geçeceklerine dair Türkiye’de yürütülen çok fazla çalışmaya rastlanmamaktadır (Aktaş, 2016). Hem yerel halkın hem de sığınmacıların kaynaşmasına yönelik eğitimlere ağırlık verilmesi gerekmektedir. Almanya’da ise sosyal uyum çalışmalarına önem verilmektedir. Devlet gerekli uyum kurslarını vermekle, sığınmacılar da bu kurslara katılmakla yükümlüdürler. Aksi takdirde sığınmacıların aldığı maddi destek kesilmektedir (Eheim, 2016).

Türkiye'nin Almanya'ya göre sığınmacıların barınma ve beslenme koşulları, eğitim sistemine dahil edilmeleri, istihdam imkanları, sığınmacılara verilen ruh sağlığı hizmeti ve istihdam imkanları açısından daha çok iyileştirmeye ihtiyaç duyduğu ortadadır. Ancak, Almanya'nın aksine Türkiye'de sığınmacılar için sağlık hizmetlerine ulaşım daha kolaydır ve verilen sağlık hizmetleri daha kapsamlıdır. İki ülke arasındaki sığınmacı sayısında ciddi farklılık vardır ve Türkiye'de sağlanan olanakların yetersiz kalmasında bu durumun etkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, Almanya'nın uzun yıllardır sığınmacılar tarafından en çok tercih edilen ülkelerden biri olması Almanya'nın bu konuda politikalar geliştirmesi ve belli bir sistem oturtmuş olmasında etkili olmuştur. Artan sığınma talepleri Türkiye'nin göç tarihi için yeni bir durumdur ve zamanla gerekli politikaların geliştirileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ağır, O. ve Sezik, M. (2015). Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç dalgasından kaynaklanan güvenlik sorunları. *Birey ve Toplum*, 5(9), 95-123.
- A Haber (2018). *AB ve BM'den Türkiye'ye övgü dolu sözler: Sığınmacılara desteği benzersiz.* <https://www.ahaber.com.tr/dunya/2018/04/26/ab-ve-bmden-turkiyeye-ovgu-dolu-sozler-siginmacilara-destegi-benzersiz> adresinden elde edilmiştir.
- Akgün, N. (2016). *Suriyeli mültecilerde ruhsal iyilik hali ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi.* (Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). Selçuk Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Konya.
- Aktaş, A. (2016). *Türkiye'de yaşayan Suriyeli kadın mülteciler: Kilis örneği.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 16-29.
- Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 3(3), 16-29.
- AMNESTY International (2014). *Hayatta Kalma Mücadelesi Türkiye'deki Suriyede'den Gelen Mülteciler.* Londra: Peter Benenson House.
- Apak, H. (2014). *Suriyeli göçmenlerin uyumu ve gelecek beklentileri: Mardin örneği.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Aydınlı, D. (2017). *Kitlesel göç hareketlerinin uluslararası koruma rejimine etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler ve geçici koruma.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Ankara.
- Bahadır, H. (2016). *İzmir'in bir mahallesinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların sağlık durumları, sağlık hizmetlerine erişimi ve erişimi etkileyen etmenler.* (Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, İzmir.
- Baraulina, T., Bitterwolf, M. (2016). *Resettlement: Aufnahme und Integrationserfahrungen von besonders schutzbedürftigen Flüchtlingen.* Nurenberg: BAMF.
- Baron, J., Flory, L. (2016). *Versorgungsbericht – Zur psychosozialen Versorgung von Flüchtlingen und Folteropfern in Deutschland.* Bundesweite Arbeitsgemeinschaft der Psychosozialen Zentren für Flüchtlinge und Folteropfer – Baff e.V.

- Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2018). *Suriyeli sığınmacılara yapılan yardımlar*. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/21_05_2018_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf adresinden elde edilmiştir.
- Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.
- Binay, H. (2016). *Suriye ve Irak’tan gelen savaş mağduru çocuk ve genç mültecilerde travma sonrası stres bozukluğu düzeyi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. (2015, Ekim). BAMF Asyl und Flüchtlingschutz. https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Publikationen/Flyer/infoblatt-erstorientierung-asylsuchende.pdf?__blob=publicationFile adresinden alındı.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, (2015). Migration report 2015 - General conclusions. Nuremberg: Federal Office for Migration and Refugees.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge-Informationsservice. (2017, Haziran). BAMF web sitesi: https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Publikationen/Broschueren/begleitbroschueren-asylfilm.pdf?__blob=publicationFile adresinden alındı
- Bronstein I. ve Montgomery P. (2013). Emotional and behavioral problems amongst Afghan unaccompanied asylum-seeking children: results from a large-scale cross-sectional study. *European Children Adolescence Psychiatry*. 22, 285–294.
- Brücker, H. (2016). Forced migration, arrival in Germany, and first steps toward integration. *DIW Economic Bulletin*, 541-556.
- Brücker, H., Rother, N. ve Schupp J. (2016). IAB-BAMF-SOEB-Befragung von Geflüchteten. Nünberg: BAMF.
- Coffey, G.J., Kaplan, I., Sampson, R.C. ve Tucci, M.M. (2010). The meaning and mental health consequences of long-term immigration detention for people seeking asylum. *Social Science & Medicine*. 70, 2070-2079.
- Çetin, İ. (2016). Labor force participation of syrian refugees and integration: Case of Adana and Mersin cities. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(4), 1001-1016. doi: 10.21547/jss.265320
- Demirci, K. (2017). Dışlayıcı söylemin yaygınlaştırılmasında sosyal medyanın rolü: Suriyeli mülteciler örneği. *Kültür ve İletişim*. 20(40), 109-141.
- Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). Türkiye’nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum*, 3(2), 23-62.
- Demiröz, F. ve Erdoğan, M. M. (2016). *Suriye Acil Durum Müdahalesi Kapsamında Çocuk Koruma: Çocuk Dostu Alanlar*. Ankara: Türk Kızılayı-HÜGO.
- Döner, H. (2016). *Suriyeli göçmenlerle yaşanan sorunlar üzerine sosyolojik bir araştırma: Hatay ili örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Diñer, O.B., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K. ve Çarmıklı, E.Ö. (2013). *Suriyeli Mülteciler Sorunu Ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik*. Ankara: USAK ve Brookings Enstitüsü.

- Duruel, M. (2016). Suriyeli sığınmacıların eğitim sorunu. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 30(5), 1399-1414
- Eheim, J. (2016). Integration of asylum seekers with traumatic experience in Germany. Bachelor Thesis.
- Erdem, C. (2017). *Türkiye'ye göç eden Suriyeli gençlerin gelecek beklentileri: "Malatya Örneği"*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Erdoğan, M.M. (2017). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*. Hacettepe Konferansları. Ankara.
- European Migration Network, (2016). Country factsheet: Germany 2016. European Commission.
- Flüchtlingsrat, BW-Aufenthaltsgestattung. (2014, Kasım). Fluechtlingsrat BW. <http://fluechtlingsrat-bw.de/files/Dateien/Dokumente/Materialbestellung/2014-12-flyer-aufenthaltsgestattung%20WEB.pdf> adresinden alındı
- Flüchtlingsrat, Baden-Württemberg. (2014). Fluechtlingsrat BW web sitesi. <http://fluechtlingsrat-bw.de/files/Dateien/Dokumente>
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2016). 2016 *Türkiye Göç Raporu*. <http://www.goc.gov.tr/icerik6/2016-turkiye-goc-raporu> yayinlandi_363_377_10625_icerik adresinden elde edilmiştir.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018). *2018 Geçici Koruma İstatistikleri*. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik adresinden elde edilmiştir.
- Heisbourg, F. (2017, 6). The strategic implications of the Syrian refugee crisis. *Survival. Global Politics and Strategy*, s. 7-20.
- Hürriyet Gazetesi. (2017). *Sivas'ta 'Suriyeli' gerginliği*. <http://www.hurriyet.com.tr/sivasta-suriyeli-gerginligi-40559616> adresinden elde edilmiştir.
- Jobcenter, (2014). Ein Leitfaden zur Arbeitsmarktzugang und Förderung Flüchtlinge. Berlin: BAMF.
- İstanbul Bilgi Üniversitesi (İBÜ). (2015). *Suriyeli mülteci çocukların Türkiye devlet okullarındaki durumu: Politika ve uygulama önerileri*. Çocuk Çalışma Birimi, İstanbul.
- KADEM (2017). *Karaman geçici eğitim merkezi sığınmacı kadınlara yönelik dil kursu*. <http://kadem.org.tr/kadem-sakarya-temsilciliginden-multecilere-dil-kursu/> adresinden elde edilmiştir.
- Kağnıcı, D. Y. (2017). Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar. *İlköğretim Online*, 16(4). 1768-1776
- Kaltenbach, E., Haerdtnr, E., Hermenau, K., Schauer, M., Elbert, T. (2017). Efficient identification of mental health problems in refugees, in Germany: the Refugee Health Screening. *European Journal of Pschotraumatology*, 1-12.
- Kaya, A. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların sorunları: Nizip Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeniüzyıl üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Kofman, E. (2000). The invisibility of skilled female migrants and gender relations in studies of skilled migration in Europe. *International Journal of Population Geography*, 6(1), 45-59.
- Marit Sijbrandij, Ceren Acarturk, Martha Bird, Richard A Bryant, Sebastian Burchert, Kenneth Carswell, Joop de Jong, Cecilie Dinesen, Katie S. Dawson, Rabih El Chammay, Linde van Ittersum, Mark Jordans, Christine Knaevelsrud, David McDaid, Kenneth Miller, Naser Morina, A-La Park, Bayard Roberts, Yvette van Son, Egbert Sondorp, Monique C. Pfaltz, Leontien Ruttenberg, Matthis Schick, Ulrich Schnyder, Mark van Ommeren, Peter Ventevogel, Inka Weissbecker, Erica Weitz, Nana Wiedemann, Claire Whitney ve Pim Cuijpers (2017). Strengthening mental health care systems for Syrian refugees in Europe and the Middle East: integrating scalable psychological interventions in eight countries, *European Journal of Psychotraumatology*, 8:sup2, 1388102, DOI: 10.1080/20008198.2017.1388102
- MEB. (2017). *Suriyeli çocukların Türk Eğitim Sistemine uyumunun desteklenmesi projesi*. <https://pictes.meb.gov.tr/izleme/Faaliyetler/RehberlikFaaliyetleri> adresinden elde edilmiştir.
- Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi (2014). *Suriyeli göçmenlerin sorunları çalıştayı sonuç raporu*. Mersin üniversitesi, Mersin.
- Milliyet Gazetesi. (2017). ‘Mültecilere saldırı artabilir’ uyarısı. <http://www.milliyet.com.tr/-multecilere-saldiri-artabilir--gundem-2480593/> adresinden elde edilmiştir.
- Neccar, M. (2016). Suriye’den Türkiye’ye Göç: Nedenler, Sonuçlar ve Umutlar. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 185-198.
- Olçay, Z. (2012). Mülteci-göçmen belirsizliğinde iklim mültecileri. *TBB Dergisi*, 99, 229-240.
- Oytun, O. ve Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri Başlıklı Rapor İçin Basın Bülteni*. Ankara: Orsam Yayınları.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme Ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özer, Y.Y., Komşuoğlu, A. ve Ateşok, Z.Ö. (2016). Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 34-42.
- Özkarlı, F. (2014). *Suriye’den Türkiye’ye göç ve suriyelilerin enformel istihdamı (Mardin Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Paksoy, S. ve Karadeniz, M. (2016). Kilis’te çalışan Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik yapısı üzerine bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58), 785-798.
- ProAsyl, (2017). Pro Menschenrechte Contra Vorurteile: Fakten und Argumente zur Debatte über Flüchtlinge in Deutschland und Europa. Amadeu Antonio Stiftung, Berlin.
- Sağaltıcı, E. (2013). *Suriyeli mültecilerde travma sonrası stres bozukluğu taraması* (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (2016). *Türkiye’deki Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası Fırsatlar ve Zorluklar*. İstanbul, SETA Yayınları.

- Uğurlu, N. (2015). *Outcome of art therapy intervention on trauma, depression and anxiety symptoms among syrian refugee children*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- The UN Refugee Agency [UNHCR] (2016). *Türkiye'deki Suriyeli mülteciler sık sorulan sorular*. http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/s%20C4%B1k_sorulan_sorular.pdf sitesinden elde edilmiştir.
- UNICEF (2018). *UNICEF Turkey 2018 Humanitarian Situation Report*. <https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF%20Turkey%20Humanitarian%20Situation%20Report%20No.%2019%20-%20March%202018.pdf> sitesinden elde edilmiştir.
- Razum, O. ve Wenner, J. (2016). Social and health epidemiology of migrants in Germany. Past, present and future. *Public Health Reviews*, 2-17.
- Wohnen, Landkreis-Tuebingen. (2017, Aralık). <https://www.kreis-tuebingen.de/Lde/10911068.html> adresinden alındı
- Worbs, S., Baraulina, T. (2017). Female refugees in Germany: Language, education and employment. Nuremberg: BAMF.
- Worbs, S., Bund, E. ve Böhm, A. (2014). Asylum - And Afterwards? BAMF study on refugees 2014.
- YBSY (2017). *Yükseköğretim kurulu uyuşma göre öğrenci sayıları*. <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden elde edilmiştir.
- Yıldız, Ö. (2013). Türkiye kamplarında Suriyeli sığınmacılar: Sorunlar, beklentiler, Türkiye ve Gelecek algısı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 141-169.